

Nr 175

Av herr Skoglund i Umeå m. fl., angående en reformering av skogslagstiftningen.

De svenska skogstillgångarna är av största betydelse för vårt folks livsmöjligheter. De ger full försörjning av råvara för tillverkning för vår egen förbrukning av alla de mångfaldiga produkter, som i våra dagar framställs av virke. Men därtöver räcker denna råvara till för en exportproduktion av betydande mått. Skogsprodukterna är den största gruppen av de varor som vi avyttrar i andra länder. De utgör inte långt ifrån hälften av hela vår export. Dessa enkla fakta är tillräckliga för att ge en bild av vad skogen betyder för hela det svenska folkets levnadsstandard.

Det är ett intresse för envar svensk medborgare att förutsättningar skapas för att skogsmarken utnyttjas tillfredsställande, att skogen skötes på bästa sätt och att avkastningen ställes till förfogande för industri och handel så rationellt som möjligt. Detta är krav som kan ställas på landets skogsägare av olika kategorier. Att de uppfyllas är också i deras eget intresse, ty därigenom kan avkastningen av skogsbruket ökas både kvantitativt och värdemässigt. Men eftersom vi alla har intresse av skogsnäringens effektivitet, är det naturligt att vi genom samhället ger stöd åt skogsägarna för ett bättre utnyttjande av den naturtillgång skogen utgör.

Det allmännas stöd kan ges med olika medel, som emellertid måste inriktas mot samma mål och därför bör vara samordnade. I ett land som Sverige med demokratiskt samhällsskick och näringslivet i stor utsträckning under enskild ledning måste huvudlinjen i det allmännas strävan efter bättre förhållanden på skogsbrukets område vara yrkesutbildning och upplysning. Denna verksamhet bör nödvändigtvis grundas på en vidsträckt forskning, genom vilken förutsättningarna för ett framgångsrikt skogsbruk klarlägges. Forskningsresultaten är emellertid tidsbegränsade. De innefattar vid varje tidpunkt endast hur långt forskningen då hunnit. De är heller aldrig entydiga och obestridda. Det går därför inte för sig att binda det allmännas krav på skogsbruket till vissa forskningsresultat. I den allmänna upplysningen särskilt gäller det att hålla sig till det mera enkla och obestridda. Själva grundlinjerna får fastslås i lagstiftning. En dylik kan också vara nödvändig inom särskilda områden för att ge rättsligt underlag åt utvecklingstendenser, som kan bedömas leda till bättre förhållanden.

Utvecklingens gång medför att den statliga skogspolitiken ständigt måste omprövas. Det torde vara obestriddigt att just nu de statliga åtgärderna be-

träffande skogsbruket är i behov av översyn. Minst gäller kanske detta skogsforskningen, som under senare år befunnit sig under expansion. Denna utveckling pågår alltså. Den högre skogliga undervisningen kan dock behöva upprustas. Beträffande yrkesutbildning och upplysningsverksamhet gäller visserligen inte detsamma. Den sistnämnda, som för det allmänna räkning väsentligen bedrivs av skogsvårdsstyrelserna, är just nu under översyn hos särskilda sakkunniga (1955 års skogsvårdsutredning), vilkas utredning får avvaktas. Troligen kommer den mera skolmässiga yrkesutbildningen inom skogsbrukets område att likaledes underkastas prövning sedan den pågående utredningen om jordbrukets yrkesutbildning slutförts. Dessa sidor av den statliga skogspolitiken skall därför ej beröras i detta sammanhang. Det område som för närvarande inte synes ha uppmärksamats är däremot skogslagstiftningen. Enligt vår mening är det ett trängande behov att densamma nu omprövas. Det gäller både den egentliga skogsvårdslagstiftningen, frågan om skogsmarkens arrondering till lämpliga brukningsenheter och problemet om rättsliga normer för samarbete inom småskogsbruket i och för skogstillgångarnas skötsel och avverkning. I det följande tillåter vi oss att anlägga vissa synpunkter på riktlinjerna för en dylik omprövning samt förslag till dess genomförande.

Under senare tid har den offentliga diskussionen kring frågan huruvida de svenska skogstillgångarna utnyttjas rationellt. Det har tvistats om vilka kategorier av skogar det är som sköts bättre eller sämre. Särskilt har det satts i fråga om det mindre skogsbruket bedrivs på ett nationalekonomiskt tillfredsställande sätt. Något material föreligger emellertid inte varpå kan grundas någon bestämd uppfattning i detta avseende. Nyligen har emellertid uppdrag lämnats statens skogsforskningsinstitut att utreda denna fråga. Framförda åsikter vilar därför mest på en personlig erfarenhet av mer eller mindre begränsad omfattning. Ett allmänt omdöme om olika skogsägarkategoriernas skötsel av skogen kan knappast för dagen innefatta mera än att statens och andra offentliga skogar i huvudsak sköts väl. Naturligtvis finns det folk som kritiserar de allmänna skogarnas mera konservativa skötsel. Men fråga är väl om inte en sådan också har sitt berättigande vid sidan av andra metoder. Vem skulle kunna representera denna sida av skogsskötseln om ej det allmänna? Om välskötta skogar i större utsträckning befinner sig i bolags ägo eller i bönders gård däremot ej nu att mera bestämt avgöra. Endast en sak är självklar, nämligen att bättre skogsvård är erforderlig på alla ägarkategoriernas skogar. Kravet på effektivare skogsvård bör kunna förena alla.

En annan sak är på vilket sätt det svenska folket skall kunna dra största nyttan av skogstillgångarna. Härvid går det emellertid inte att ensidigt se på det rent ekonomiska. Även befolkningspolitiska och sociala synpunkter bör beaktas. Det kan vara nyttigt att pröva om nationen är beredd på att ha en sådan splittring av skogsmarken på ett stort antal

ägare som nu är fallet eller om en sammanläggning till större enheter vore mera fördelaktig. Det förmenas att både skogsvård och virkets utdrivning skulle kunna ske mera rationellt och därför mera ekonomiskt om skogsbruket kunde i största utsträckning bedrivas i storbrukets form. Småskogsbruket skulle leda till att virkets produktionskostnader blir för höga. Helt säkert har det större skogsbruket bättre möjligheter än det mindre att mekanisera arbetsprocessen. Men utvecklingen inom jordbruket visar att även små brukningsenheter kan genom anlitage av maskinstationer och på annat sätt följa med rätt bra i en dylik utveckling. Vad arbetskostnaderna beträffar har det mindre skogsbruket snarast en fördel, där det är möjligt att utföra arbete i skogen med ägarens eller hos honom för jordbruksdriften anställdas arbetskraft. I den mån en sådan arbetsinsats kan ske vid tidpunkter då själva jordbruket kräver en lägre sådan blir givetvis arbetskostnaden låg. Man kan rent av säga att för dylika småskogsbruk föreligger på så sätt en fördel i jämförelse med större. Nu synes emellertid genom jordbrukets mekanisering och därav föranledd minskning av den anställda arbetskraften en arbetsinsats som den ovan antydda inte vara att påräkna i samma omfattning som förut. Vid småskogsbruk som måste helt lita till direkt för skogsbruket anställd arbetspersonal uppstår allt större svårigheter. Småskogsbruket kan inte erbjuda arbetskraften kontinuerlig sysselsättning och kan inte tillhandahålla bostäder och andra sociala förmåner i samma omfattning som storskogsbruket. Under sådana omständigheter kan den mindre skogsägaren inte utan vidare hävda sig i konkurrensen om arbetskraften. Det blir svårare att bedriva skogsbruket effektivt. Man kan därför inte undgå att erkänna att just i fråga om anskaffandet av arbetskraft kan det mindre skogsbruket stå inför en kris av allvarligt slag. Detta är givetvis socialt sett även en arbetarfråga. Det gäller huruvida den i småskogsbruket anställda arbetskraften skall få arbetsvillkor, som är likvärdiga med övriga skogsarbetares.

Det göres också gällande att uppdelningen av våra skogar på så många ägare skapar ett osäkerhetsmoment för den industri som arbetar med virke som råvara. Konjunkturväxlingar medför ökat eller minskat utbud av virke, och det blir svårt för industrien att hålla en jämn drift och säker sysselsättning för sina anställda. Egentligen borde, säges det, industrien också äga råvaran d. v. s. skogarna. Om detta kan sägas att konjunkturväxlingarna drabbar i allmänhet främst exporten. Under en depressiv tendens faller både priser och efterfrågan. Industrien behöver då mindre råvara och erbjuder skogsägarna sämre priser med minskade avverkningar som följd. Givetvis kunde det vara lättare att genomföra en av samhället och industrien samfällid strävan att upprätthålla driften även i en lågkonjunktur om skogstillgångarna befunne sig på ett färre antal händer. Men det torde inte möta oöverstigligen svårigheter att koppla in även bondeskogsbruket i sådana krisbekämpande åtgärder. Sedan numera över hälften

av den skogsareal, som äges av enskilda personer, är ansluten till skogsägarföreningarna, har på detta område olägenheterna av skogstillgångarnas splittring i betydande grad minskat. Detta gäller även i fråga om saluförandet av virket. Detta kan med tillhjälp av skogsägarföreningarna numera ske ganska rationellt och effektivt även från småskogsbruket. En annan sak är att skogsägarföreningarnas tillkomst givetvis medfört nya problem för industriens råvaruanskaffning. Dessa ligger dock på ett annat plan.

Mot en uppluckring av gällande principer för skogens fördelning på olika ägarkategorier kan starka invändningar anföras ur social synpunkt. Ett mycket stort antal bondebruk skulle förlora sin bärkraft om de miste skogstillgången. Det vill med andra ord säga att en generationsperiod efter skogens avyttring skulle innehavarna av dylika jordbruk få en väsentligt sänkt levnadsstandard. Vål låter det sig tänkas att så småningom en utjämning skedde, i någon mån genom sammanläggning av brukningsdelar men i huvudsak genom jordbrukens nedläggande och de presumtiva brukarnas överförande till industri och andra liknande näringar. Men övergången skulle bli ytterst svår för samhället att bemästra och skapa ekonomiska och psykologiska olägenheter för ett stort antal människor. Dessutom säger de norrländska ägostyckningarnas historia oss att en sådan ändring av statens jordpolitik att skogen skulle övergå till större enheter med framför allt bolag och samhälle som ägare komme att medföra en utglesning av befolkningen i vissa delar av landet. Naturtillgångarnas effektiva utnyttjande kräver helt visst att människor är hos oss bosatta även annorstädes än i tätorterna. Slutligen vill vi påpeka att ur ekonomisk och social jämvikt är det betydelsefullt att landets realvärden inte behärskas av ett litet fåtal. Så länge, såsom nu är fallet, dispositionen av dylika värden helt sker genom ägarens avgörande eller på hans uppdrag är det ur demokratisk synpunkt viktigt att äganderätten är i görligaste mån spridd bland medborgarna.

Ur nu anförda synpunkter hävdar vi att den förefintliga ägarfördelningen inom skogsbruket i princip bör upprätthållas. Det innebär att skog som är förenad med jordbruk bibehåller denna anknytning och att bolag och ekonomiska föreningar endast i särskilda fall efter tillstånd tillåtas förvärva jordbruk och skog. I sådana fall där det framkommer giltig anledning att bondeskog uppgår i större komplex bör detta som nu ske genom förvärv av det allmänna. Å andra sidan bör en ytterligare uppdelning av skogen ingalunda uppmuntras. Endast när det gäller brukningsdelar, som inte på annat sätt kan göras bärkraftiga och vilkas innehavare inte kan få en rimlig utkomst genom verksamhet utanför det egna jordbruket men detta icke synes böra nedläggas, är en komplettering genom skogstilldelning från det större skogsbruket berättigad. Helt naturligt kan detta endast gälla i begränsad omfattning. Med vad vi nu sagt

har vi ej velat påstå att alla småskogsbruk kan drivas på ett tillfredsställande sätt. Många av dem har så ringa areal att detta är omöjligt. En sammanläggning till större skogsbruk av dylika små skogsågor är emellertid en fråga som helt faller inom ramen för jordbrukets yttre rationalisering.

Det nu sagda får ej heller tolkas så att vi skulle underskatta betydelsen av skogsbrukets sammanförande till lämpliga förvaltningsenheter. I det föregående har vi antytt att för bondeskogsbrukets del är det viktigaste problemet hur samverkan skall kunna ske mellan skogsägarna för att kunna tillgodose behoven av arbetskraft och tekniska hjälpmedel. Men även för denna skogsbrukskategori vållar ägosplittringen i fråga om skogsmarken stor olägenhet. Långa och smala eller i annat avseende olämpligt arronderade skiften är tyvärr mycket vanliga. För storskogsbruket är ägosplittringen en kanske ännu större nackdel. Utbyte av skogsskiften mellan det allmänna, bolagen och enskilda ägare bör därför underlättas genom en anpassning av vederbörande lagstiftning. Härtill återkommer vi nedan.

Inom ramen för den nu antydda uppfattningen om statens skogspolitik övergår vi nu till att diskutera de lagstiftningsåtgärder som vi finner erforderliga för att skapa ökad effekt av landets skogsbruk.

Nu gällande *skogsvårdslag* är visserligen av ett relativt sent datum. Den har inte varit i kraft tio år än. Men det kan sättas i fråga om inte utvecklingen på skogsbrukets område efter senaste världskrigets slut varit sådan att denna lagstiftning nu ter sig som föråldrad. Särskilt påtaglig är den förändrade inställningen till frågan om skogstillgångarnas förnygring. Återväxtåtgärderna tar mer och mer formen av plantering och sådd. Den mera primitiva vägen över självförnygring användes mindre och mindre. Viljan hos skogsägarna att vidtaga åtgärder för att skapa ny skog i stället för den averkade är numera så stor att trots de mycket stora ansträngningarna att anskaffa plantor och frö, som både skogsvårdsstyrelserna, domänstyrelsen och enskilda bolag gör, är efterfrågan betydligt större än tillgången. Detta visar att tiden är inne att låta skogsvårdslagen kräva mera på detta område.

En av de principer varpå den nuvarande skogsvårdslagen vilar benämnes den ekonomiska. Den tar sig uttryck redan i 1 § genom kravet att skogen skall skötas så att bl. a. tillfredsställande ekonomiskt utbyte vinnas. Detta krav är ej entydigt. Det skall innesluta såväl den nuvarande ägarens intresse för dagen, ägarnas intresse generation efter generation och samhällets. Ägaren kan ej bedöma och hopjämkna detta komplex. Och det allmänna tar alltför stort ansvar på sig om det försöker att påtvinga ägaren en ståndpunkt, som kanske måste vara både tidsbetonad och i grunden subjektiv. De största praktiska olägenheterna får emellertid tillämpningen av denna princip på förnygringens område.

Enligt 14 § är skogsägaren skyldig att vidtaga sådana åtgärder som är erforderliga för att nöjaktig återväxt skall komma att finnas å det avverkade området inom skäligen tid. Men i motiven till lagen säges att den ekonomiska principens tillämpning innebär att detta krav inte får ställas högre än att med hänsyn till avverkningskostnaderna det ur ekonomisk synpunkt blir lönande att bedriva skogsbruk på området i fråga. Om detta villkor kan anses uppfyllt avgöres vid tillämpningen genom anlitan av s. k. lönsamhetskalkyler, där förnygringskostnaderna framräknas till en tänkt avverkningsstidpunkt efter viss räntefot och det erhållna beloppet jämföres med en beräknad virkesfångst under samma tid omvandlad till penningar efter antagna virkespriser. Beträffande dylika kalkyler kan generellt sägas att de i praktiken inte blir hållbara, ty antagandena är och måste vara alltför godtyckliga. Men vad värre är, själva principen torde vara felaktig. Den utgår från att skogsförnyringen är en kapitalinvestering. I fråga om marker som så att säga av ålder legat kala är detta riktigt. Men efter kalavverkning av skog är förnygringskostnaderna en driftkostnad, en ersättning av förslitna produktionsmedel. I dylika fall, som är det normala, är följaktligen förnygringsåtgärderna en avverkningskostnad. Detta är också den ståndpunkt skattelagstiftningen intar, i det kostnader för förnyring är avdragsgill omkostnad. Givetvis finns det i fråga om förnyringen många grader av relation mellan kapitalinvestering och ersättningskostnad till vilken hänsyn bör tagas. Utgångspunkten för kravet på återväxtåtgärder i fall som avses i skogsvårdslagens 14 § bör likväl vara att förnygringskostnad är avverkningskostnad. Vid överenskommelse, vid villkor eller åläggande som skogsvårdsstyrelsen har att ombesörja i detta avseende bör kravet på åtgärdernas omfattning få ställas härefter. Men även då fråga är om återväxtåtgärder efter avverkning som avses i 15 och 16 paragraferna bör fordringarna kunna ställas högre än enligt nuvarande skogsvårdslag.

Skogsvårdslagen grundar sig på en ytterligare princip av diskutabelt värde, nämligen den att utvecklingsbar skog inte får avverkas annorledes än efter ändamålsenlig gallring. Helt allmänt är det naturligt att tolkningen av vad som skall förstås med utvecklingsbar skog är svår. Delade meningar måste råda, och kontroverser mellan skogsvårdsstyrelserna och skogsägarna kan därför inte undgås. Det är inte bra att lagstiftningen vilar på mångtydiga principer. Så långt möjligt måste man söka undgå detta.

Nu har det dessutom i praktiken visat sig att denna princip om skydd för den utvecklingsbara skogen leder till svårigheter med avseende på förnygringsarbetet. Moderna metoder gör relativt stora förnygringsytor ekonomiskt fördelaktiga. Det kan ofta befinnas rimligt att i dylika områden inbegripa mindre insprängda partier av skog som åtminstone av någon anses som utvecklingsbar. Skogsvårdsstyrelserna kan ge tillstånd till av-

verkning i dylika fall. De gör det nog ofta också, varvid de tillämpar metoden att låta skogsägaren ställa säkerhet för föryngringsåtgärdernas utförande. Till en början lämnades dylika avverkningstillstånd i huvudsak till bolagen, i fråga om vilka det var lättast att få säkerhet för återväxtåtgärderna. Förfarandet betraktades av bondeskogens ägare som diskriminering av dem. Numera är förfaringssättet mera utbrett. Skyddet av den utvecklingsbara skogen har därför blivit ganska uppluckrat utan att därigenom någon skada skett.

Vad som sålunda utvecklingen fört med sig ställer frågan om det finns verklig anledning att bibehålla en så svårbestämbar princip som grundval för skogsvårdslagen. Det är nämligen inte möjligt att avgöra om det är av betydelse för någon att skogen får stå kvar och växa tills den slutat att vara utvecklingsbar. Det beror helt och hållet på hur industrien efterfrågar olika virkessortiment. Det måste vara priset på virket som avgör till vilken ålder det ur ekonomisk synpunkt är lämpligt att förlägga slutavverkningen. Detta är inte bara en fråga för den som äger skogen, när avverkningen skall ske, det har också avseende på folkhushållet. Vad samhället kan ha att bevaka ur egna och kommande skogsägares intresse är dels att skogsmarken ovillkorligen utnyttjas effektivt och att återväxtåtgärder obönhörligen utförs, då så erfordras, och dels att skogen skötes så att i huvudsak jämn avkastning erhålles från envar skogsägares mark.

I vår tid kan det inte räcka med att det allmänna har möjligheter att motverka för stor eller olämplig avverkning. Fall förekommer där det kan vara rimligt att förmå skogsägaren att avverka mer än han gör. I främsta rummet gäller detta då ändamålsenliga gallringar inte vidtages. Men understundom tillåtes skog bli för övermogen till skada för både produktion och kvalitet. Det bör klart framgå ur skogsvårdslagen, att skogsvårdsstyrelserna har befogenhet att ingripa i dylika fall. Redan nu försöker otvivelaktigt styrelserna att komma till rätta med dylik vanskötsel och väljer därvid överenskommelsernas väg. Detta är givetvis förmånligt då det går att nå resultat härigenom. Men när detta i extrema fall misslyckas bör även här tvångsmedel kunna tillgripas. Den vanliga metoden med avverkningsförbud kommer inte här i fråga. I stället borde en dylik skogsägare kunna åläggas att överlämna skötseln och förvaltningen av skogen till något sakkunnigt organ, varom närmare skall talas nedan. Även möjligheterna att påskynda restaurering av kalmarker och vanskött skogsmark bör ägnas uppmärksamhet vid en reformering av skogsvårdslagen.

Skogsvårdsstyrelsernas möjligheter att övervaka att erforderliga återväxtåtgärder vidtages och att i huvudsak jämn avkastning erhålles bör t. ex. kunna tryggas på följande sätt. Annan avverkning än genom ändamålsenlig gallring får endast vidtagas efter det anmälan till skogsvårdsstyrelsen skett och denna varit i tillfälle att tillvarataga dessa intressen

genom överenskommelse eller åläggande. De grundläggande stadgandena i skogsvårdslagen skulle med tillämpning av den uppfattning vi här gett uttryck åt kunna få följande ungefärliga innehåll:

1) Skogsmark med därå växande skog bör skötas så att markens virkesalstrande förmåga på lämpligt sätt utnyttjas och så vitt möjligt i huvudsak jämn avkastning erhålles.

2) Skog må icke avverkas annorledes än genom ändamålsenlig gallring med mindre anmälan därom viss tid innan gjorts till skogsvårdsstyrelsen och från dennas sida anstalter träffats som säkerställer föryngring och en i huvudsak jämn avkastning.

Från lagstiftningens sida lägges intet hinder i vägen för arrondering av skogsägor genom utbyte av skogsskiften mellan det allmänna och fysiska personer och mellan dessa senare sinsemellan, om bytena medför förbättrade driftförhållanden. Med nuvarande rättspraxis kan detsamma sägas om utbyte av skogsmark bolag och andra juridiska personer emellan. En annan sak är om jorddelningslagstiftningen erbjuder tillräckligt enkla förfaranden i fråga om instituten omskifte, ägoutbyte o. s. v. för att uppkommande tillfällen till omarrondering av skogsmarken skall kunna effektivt tillvaratagas. Principiellt har de 1953 tillkallade sakkunniga för utredning av spörsmålet om ny fastighetsbildningslagstiftning och därmed sammanhängande frågor (1954 års fastighetsbildningskommitté) i uppdrag att pröva dessa spörsmål. I direktiven har emellertid inte frågan om skogsmarkens arrondering särskilt berörts. Vi förutsätter att nämnda utredning i alla fall kommer att inbegripa dessa frågor. Att lagen angående förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom försvårar ägobyten mellan bolagen och andra skogsägare kan inte förnekas. En ganska restriktiv tillämpning är otvivelaktigt erforderlig för att inte lagen skall bli illusorisk. Men denna omständighet blir mera kännbar därigenom att nuvarande lag är synnerligen föråldrad och bygger på en jordpolitisk uppfattning som inte längre godtages i lagstiftningen i övrigt. Förfarandet vid prövning av ansökningar om tillstånd från bolags sida är även ganska omständligt och i hög grad formellt betonat. Allt detta gör att denna lag är onödigt hindersam för rationaliseringssträvandena. Detta gäller både jordbruk och skogsbruk.

En reformering av lagen om förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom har sedan åtskillig tid varit aktuell. Det ingick i 1951 års jordrationaliseringsutrednings uppdrag att pröva detta spörsmål. Från denna utrednings sida framkom ett dylikt förslag 1954 (SOU 1954: 16). Utredningen föreslog att den nu gällande lagen skulle utbytas mot en lag om förbud för bolag, förening och stiftelse att förvärva jordbruksfastighet. Någon proposition till riksdagen med anledning av detta förslag har ännu ej framlagts. Enligt vår mening vore det ur synpunkten av skogs-

brukets rationalisering olyckligt om något längre dröjsmål skulle uppstå med denna frågas lösning.

Jordrationaliseringsutredningens lagförslag innebär onekligen en betydande förenkling. Den prövning av självklara förvärv som nu sker i länsstyrelserna och är rent formell skulle upphöra. Vissa förvärvsfall, som den nuvarande lagen förutsätter skall behandlas mindre strängt men som nu saknar större aktualitet, försvinner ur lagen. Förslagets huvudbestämmelse är att som förutsättning för förvärv skall fordras särskilda omständigheter. Och en omständighet som särskilt skall tala för bifall är att förvärvet utgör ett led i markbyte varav jordbruksnäringen har gagn. Man kan givetvis förutsätta att skogsbruket enligt utredningens mening är en del av jordbruksnäringen. Kan tvekan råda härom bör självklart ett förtydligande ske. Även andra omständigheter bör givetvis kunna föranleda lantbruksnämnderna att bifalla bolags ansökningar om markförvärv. Att lämna en närmare redogörelse för de olika fall, där så kan finnas lämpligt, är ej möjligt. Men det får självfallet tillses att lagstiftningen får en smidig tillämpning som anpassas efter verklighetens krav.

I ett annat avseende kan man emellertid fråga sig om lagförslaget inte ur de synpunkter vi här anlägger är för strängt. Att vi med den uppfattning som tidigare här givits till känna anser det nödvändigt med sträng prövning av bolags ansökningar om förvärv av mark i enskild ägo är självfallet. Men lagförslaget bibehåller den nuvarande lagens bestämmelse om att förvärv från bolag till bolag skall underkastas prövning. Denna är nu som tidigare sagts av helt formell natur. Även om man får räkna med att så även skulle bli fallet efter lagförslagets genomförande kan man fråga sig om inte detta är en onödig omgång. Det bör prövas om inte tillräcklig kontroll av dylika förvärv kan ske i samband med beviljandet av lagfart. Den här ifrågasatta förenklingen kan ha betydelse för främjandet av markbyten bolagen emellan. Skogsvårdsstyrelserna, som det inte är avsikten att uppdraga tillståndsgivningen åt, skulle då få ett område där de utan lagstiftningshinder kunde verka för en ändamålsenlig arrondering av skogsmarken.

Lagförslagets innebörd att tillståndsgivningen i fråga om bolagsförvärv skulle uppdragas åt lantbruksnämnderna får betraktas som lämplig. Härigenom kommer den moderna jordpolitikens ståndpunkt till jordens fördelning mellan olika brukningsdelar att tillämpas i ett och samma organ. Lantbruksnämnderna har organiserat samarbete med lantmäteriväsendet. Redan nu förekommer samråd med skogsvårdsstyrelserna i många fall. Genom en ny lag på ifrågavarande område med nu antytt innehåll får man förutsätta att ett ännu fastare samarbete skapas mellan lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser. Att centraliseringen av tillståndsprövningen av bolagsförvärv upphör kan endast hälsas med tillfredsställelse. De flesta

ärendena skulle härigenom kunna avgöras med åtskilligt mindre formell apparat än vad nu är fallet. Bättre möjligheter skulle också skapas för ett positivt samarbete från skogsvårdsstyrelsers och lantbruksnämnders sida till befrämjande av en bättre arrondering av skogsmarken. En energisk och effektiv arronderingsverksamhet kräver samarbete från alla berörda parter sida. Vid behandlingen av ärenden och utbyte av skogsmark mellan bolag och andra skogsägare kan det kanske därför vara av betydelse om någon representant från storskogsbruket beredd tillfälle att fungera som ledamot av lantbruksnämnden.

I det stora hela finner vi jordbruksrationaliseringsutredningens förslag till bolagsförvärvslag ägnat att läggas till grund för lagstiftningen. Viss omprövning för att göra förslaget ännu mera lämpat för strävanden att sammanföra skogsmarken i lämpliga brukningsenheter bör enligt vår mening ske dessförinnan. Även i fråga om andra sidor av jordpolitikens förhållande till bolagsförvärven kan nog också översyn erfordras. Då det emellertid skulle falla utanför vårt syftemål i förevarande sammanhang, går vi inte in på dylika spörsmål här utan vill endast uttala att det är starkt av behovet påkallat att en förnyad prövning ofördröjligen kommer till stånd av lagstiftningen om bolagsförvärv och förslag därefter omedelbart förelägges riksdagen.

Vad slutligen beträffar *samarbetet* inom småskogsbruket för tillvaratagandet av storskogsbrukets fördelar kan givetvis olika lösningar finnas. Men gemensamt för alla måste vara att tillgång till sakkunnig driftpersonal tryggas och möjligheter skapas för sysselsättning och anställning av heltidsarbetare. Dessa senare bör dessutom kunna tillförsäkras bostäder och andra sociala förmåner, som är vanliga vid storskogsbruket.

Röster har höjts för att skogsvårdsstyrelserna skulle utrustas med möjligheter att åtaga sig skötseln av enskilda småskogsbruk. En sådan tanke synes oss av såväl principiella som praktiska skäl olämplig. Det åligger dessa styrelser att öva tillsyn över att skogsvårdslagstiftningen respekteras. Detta är en grannliga uppgift. Allting som kan uppamma föreställningen att skogsägare behandlas olika i detta avseende måste undvikas. Att lägga förvaltningsansvaret för vissa skogar på styrelserna skulle kunna skapa missförstånd. Även rent praktiskt skulle en utveckling av nu antydd art leda till besvärliga konsekvenser. Skogsvårdsstyrelsernas arbetsområde skulle ökas oroväckande. Verksamheten bleve oöverskådlig och tungrodd. Vid sidan av övervakningen av lagstiftningens efterlevnad är skogsvårdsstyrelsernas huvuduppgift att sprida upplysning och ge undervisning för att därigenom befordra en god skogsskötsel på de enskilda skogarna. Dessa huvuduppgifter är givetvis till sin omfattning tånjbara. Fara skulle under sådana förhållanden lätt uppkomma att de ställes i efterhand för påträngande förvaltningsuppgifter. I själva verket synes oss en sund ut-

veckling i stället böra leda till att skogsvårdsstyrelsernas nuvarande belastning med stämplingar för avverkning och gallring efter hand begränsas. Denna uppgift är i många fall inte av den kvalificerade natur att den kan få inkräkta på styrelsernas viktigare verksamhetsgrenar. En frukt av utbildnings- och upplysningsverksamheten bör bli att de mindre skogsägarna bibringas förståelse för värdet av en god skogsvård samt låter dem själva komma i besittning av den erforderliga kompetensen för dylika arbeten. En utveckling i denna riktning är skönjbar men bör påskyndas. Biträde med stämplingar och dylikt kan också erhållas från skogsägarföreningarna. Utredning om dessa föreningars övertagande av sådana uppgifter från skogsvårdsstyrelserna liksom även av andra skogsvården berörande organisatoriska frågor är för närvarande föremål för prövning hos 1955 års skogsvårdsutredning. Med anledning härav går vi därför ej vidare in på dessa spörsmål i detta sammanhang.

I praktiken har skogsägarföreningarna redan tagit upp denna verksamhet. Under sådana förhållanden kunde det kanske anses naturligt om dessa föreningar också blev de organ som löste problemet om de mindre skogsägarnas samverkan i fråga om skötsel, avverkning, försäljning m. m. Redan nu förekommer det att åtminstone vissa skogsägarföreningar på uppdrag av ägaren mot särskild ersättning övertar förvaltningen av enskilda skogar. Givetvis är det möjligt för skogsägarföreningarna både att tillhandahålla sakkunnig förvaltningspersonal och att samordna skogsarbetet på olika skogsbruk på ett sådant sätt att arbetarfrågan kan lösas något så när tillfredsställande. Trots detta ställer vi oss skeptiska till tanken att detta skulle kunna bli huvudvägen för samarbete inom småskogsbruket. Komme ett större antal medlemmar att anlita skogsägarföreningarna för dylika arbeten bleve verksamheten även för skogsägarföreningarna svåröverskådlig och tungrodd. Med hänsyn till skogens nära samhörighet med jordbruket kommer åtskillig smidighet att bli erforderlig vid ordnandet av förhållandena mellan samarbetsorganet och den enskilde skogsägaren. Denne senares möjlighet att öva inflytande bör vara så stor att han har en känsla av att ha något att säga till om, vilket sannolikt blir svårt, när samarbetsorganets lokala ledning blir rent tjänstemannabetonad. Härtill kommer, som från åtskilliga håll påpekats, att vissa skogsägarföreningar numera bedriver en omfattande industriell verksamhet. Föreningarnas ledande organ kommer därför på visst sätt att företräda både köpar- och säljarintressen. Detta kan komma att utsätta förtroendet från skogsägarnas sida gentemot skogsägarföreningarna för påfrestningar. Dessa svårigheter skulle helt säkert bli än större om skogsägaren helt eliminerades vid försäljningen av hans virke och skogsägarföreningen kom att företräda både sig själv som köpare och skogsägaren som säljare. Oss förefaller det på dessa grunder äventyrligt om skogsägarföreningarna finge förvaltningsansvar över småskogsbruk i någon större omfattning. Skogsägarförening-

arna är nämligen enligt vår mening av en så grundläggande betydelse för småskogsbruket att allt som kan försvaga förtroendet för dem från skogsägarnas sida bör undvikas. Det bör därför prövas om ej andra former för samarbete de mindre skogsägarna emellan för skapande av gemensam skötsel, avverkning och försäljning kan visa sig mera lämpade.

I åtskilliga länder är problemet om samarbete mellan mindre skogsägare aktuellt. För Västtysklands och Schweiz' del är det rent av brännande. Här är ett dylikt samarbete en nödvändig förutsättning för att den skogsmark som befinner sig i enskilda personers ägo skall kunna lämna en något så när rimlig avkastning. Den är nämligen splittrad i en mängd mycket små ägolotter. Såsom exempel kan nämnas att i Nordvästtyskland omfattande Nordrhein — Westfalen, Niedersachsen, Rheinland — Pfalz, Hessen och Schleswig—Holstein utgör småskogsbruk med en areal av 10 hektar och mindre 33 och med 10—50 hektar 23 % av den till 1 185 000 hektar uppgående arealen av skogsmark i enskilda personers ägo. Liknande förhållanden förekommer och ännu mer utpräglad i Schweiz. Det säger sig självt att rationellt skogsbruk knappast är möjligt å så små parceller.

Det är därför ganska naturligt att en livlig diskussion pågår i dessa länder om samarbete mindre skogsägare emellan. Även lagstiftningsåtgärder i detta syfte har vidtagits, något som också gäller Danmark och Finland. Man kan gott säga att praktiskt taget alla former som kan tänkas för ett dylikt samarbete varit föremål för övervägande. Det skulle föra alldeles för långt att här lämna en redogörelse härför. Åtskilligt saknar dessutom intresse på grund av skillnader länderna emellan beträffande jordpolitikens inriktning. Men visst förekommer det samarbetsformer i de nämnda länderna som i princip förefaller möjliga att använda även i vårt land.

Går man såsom vi gör ut ifrån vår nuvarande jorddelningslagstiftning och om man vidare tar hänsyn till de mindre skogsägarnas behov av husbehovsvirke och deras möjligheter och vilja att i viss utsträckning använda egen arbetskraft för skogsarbete, förefaller det oss som om följande form för samarbetet skulle vara en tänkbar lösning. Ett antal mindre skogsägare med varandra närliggande skogsområden bildar en skogsförvaltningsförening. Åt denna överlämnar medlemmarna förvaltningen av sina skogsmarker och betalar därför en viss årlig förvaltningsavgift till föreningens administration. Avgiften kan bestämmas efter areal, efter virkestillgång eller annan liknande grund. Överlåtelsen av förvaltningen bör avse en inte alltför kort tidsrymd och under denna vara bunden. Föreningen anställer sakkunnig driftledare, och denne överenskommer med respektive ägare om en plan för längre eller kortare tid i fråga om de arbeten av olika slag som skall förekomma å skogen. Om sättet för uttagandet av husbehovsvirke avtalas också. Föreningen ordnar med nödigt driftkapital, vilket givetvis kan ske på olika sätt. Föreningen har delbokföring för varje delägare, och

avräkning sker årligen mellan medlemmarna och föreningen. Ur beskattningssynpunkt bör ordnas så att skogsägaren till beskattning redovisar de inkomster och utgifter som faller på hans skogsområde. Föreningen har i princip endast att upptaga förvaltningsavgiften som inkomst och administrationskostnaderna som omkostnad. I den mån skogsägaren vill ha tillfälle att använda egen eller av honom anställd arbetskraft i skogsbruket bör särskilt arbetsavtal träffas med föreningen, vari skogsägaren tillerkännes rätt och ålägges skyldighet att utföra viss årlig arbetsprestation enligt samma grunder som förekommer redan nu mellan större skogsägare och skogsarbetare. Föreningen kan lämpligen anförtros att ordna med bostäder o. d. för av densamma anställda arbetare. Helt naturligt kan en dylik skogsägarsammanslutning modifieras på olika sätt alltefter behovet. Uppgifterna kan begränsas och formerna jämkas. Ovanstående skiss är endast tänkt som ett exempel på vår tankegång.

En fråga av stor principiell natur anmäler sig emellertid, nämligen om medlemskap i en dylik förening skall kunna vara helt frivilligt eller om en majoritet skall kunna påtvinga en minoritet medlemskap. I utlandet förekommer understundom ett visst dylikt tvång. För vår del finner vi inga särskilt starka skäl tala för möjligheter till tvångsanslutning. Eftersom det i många fall ingalunda är möjligt att skapa föreningar där medlemmarnas skogsområden bildar ett sammanhängande helt på marken och då det väl låter sig göra att få ett rationellt skogsbruk även om de till föreningen hörande skogsmarkerna är belägna på kortare avstånd från varandra, synes det oss fullt möjligt att få till stånd effektiva skogsförvaltningsföreningar på helt frivillig grund. Det blir närmast en ren upplysningsfråga att skapa tillräcklig anslutning i de enskilda fallen. Men eftersom vi förutsätter att dylika föreningar skall vara öppna för alla mindre skogsägare inom ett visst område bör, såsom ovan antytts, efter en reformering av skogsvårdslagen möjlighet skapas för att skogsägare som vansköter sin skog skall kunna åläggas att ansluta sig till dylik förening.

Den karaktär en skogsförvaltningsförening skulle komma att få om den i princip får den utformning som här ovan antytts innebär helt säkert att densamma knappast kan grunda sin rättsliga existens uteslutande på de regler lagen om ekonomiska föreningar innefattar. Troligen måste en speciallag skapas på samma sätt som skett i fråga om s. k. sambruksföreningar.

Enligt vår mening bör regeringen snarast låta utföra en utredning om förutsättningar och former för samarbete mellan mindre skogsägare för förvaltningen av deras skogar. Vad vi i detta avseende anfört bör därvid tillsammans med andra uppslag komma under övervägande. Utredningen bör även omfatta vad som från det allmännas sida kan åtgöras för att i övrigt befrämja ett samarbete de mindre skogsägarna emellan till åstadkommande av en för dessa skogsägare men också för hela vårt folkhushåll nödvändig effektivisering av denna del av skogsnäringen.

Med stöd av vad vi här anfört hemställes,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast beträffande en reformering av vårt lands skogslagsstiftning, varvid av oss anförda synpunkter bör vinna beaktande och särskilt följande utredningsuppgifter komma i betraktande nämligen:

- 1) reformering av gällande skogsvårdslag;
- 2) översyn av lagstiftningen om förbud i vissa fall för bo-lag etc. att förvärva fast egendom; samt
- 3) förslag till lagstiftning och andra åtgärder till befrämjande av samarbete mellan mindre skogsägare för gemensam förvaltning av skogstillgångarna.

Stockholm den 24 januari 1956

Gösta Skoglund

P. Edvin Sköld

Hj. Gustafson

Arvid Andersson

Olof Persson

Olof W. Wiklund

Sigfrid Jonsson

Strömsund